

Høns & folk

af Flemming Schiøtte

Kyllingetid

En rigtig kyllingemor af kød og blod, - en skrukhøne giver kyllingerne den bedste og mest dyrevenlige start på livet.

Allerede inden kyllingerne kommer ud af æggene, har høne og børn lært hinanden at kende på lyd-ytringerne. Eksperimenter har vist, at det er varigheden af den enkelte lyd og lydenes rytme, der genkendes. Dette forhåndskendskab til moderen har stor betydning for kyllingernes tryghedsfølelse som daggamle, og forsøg har vist, at naturudrugede kyllinger gennemgår deres indlæringsfaser med langt større vitalitet og sikkerhed, end tilfældet er med de maskinudrugede.

De nyklækkede kyllinger skal efter udklækningen gennemgå en serie prægningsfaser, som hønen rent instinktivt tager sig af. En del af denne prægning er tidsperiodeafhængig, idet visse adfærdstræk kun kan indlæres i ganske bestemte "sensitive perioder", og forpasses dette tidspunkt, er der "lukket af" for indlæring af den pågældende adfærd.

Dette gælder bl.a. for kyllingernes evne til selv at regulere deres temperatur. Det skal opøves i perioden fra 3. til 6. levedag, og overskrides 10. levedag, vil dyrene resten af deres liv være afhængige af den omgivende temperatur.

Hønen vil ofte beholde kyllingerne under sig de første et til to døgn efter klækningen, alt efter den almene temperatur, men på tredje-dagen begynder hun at genne dem ud fra sig, uanset hvor koldt det er i vejret. Dels skal de finde føde (de har ved klækningen "madpakke" med til 3 døgn i form af blommesækken), og dels skal de lære at regulere deres egen temperatur i forhold til skiftende omgivende temperatur, hvilket sker ved instinktiv større eller mindre varmeafgivelse.

I de følgende dage bliver kyllingerne ustandselig gennet ud og kaldt hjem igen under de beskyttende vinger, indtil de 6 dage

gamle går over til længere tids ophold enten ude eller inde. Gennemgår de ikke denne indlæring, lærer de det aldrig, hvorfor hønseriemes konstante temperaturer i hele rummet er ødelæggende for kyllingernes senere evne til at klare sig i vort omskiftelige klima.

Kyllingemes fødesøgning dirigeres af hønen med kaldende rytmiske kluk-lyde samt næbhakning i jorden ved siden af brugbare kyllinge-fødeemner. Kyllingernes medfødte tendens til at pikke i alting kanaliseres derved hen til brugbare føde emner, således at de hurtigt lærer, hvad det kan betale sig at pikke efter.

Det viser sig, at fødeemner, der har en størrelse, der gør dem egnede til lige netop at blive slugt i et haps, foretrækkes for både større og mindre emner, og er det så tilmed noget med en glat og blank overflade, virker det ekstra tiltrækkende på kyllingerne. Derfor foretager de i de første dage mangt et fejlhak mod kammeraternes øjne og negle, der lige præcis har en størrelse og glans, der animerer dem.

Blanke små lysende frø, som f.eks. hirse og små skinnende biller er noget af det bedste til at starte kyllinger op på. Efterhånden udvides spisesedlen både i form og størrelse, indtil maksimum nåes efter to måneder med emner op til madskorns størrelse.

Får en kylling fat i et emne, der er for stort, og som evt. truer med at kvæle det lille kræ,

Hønen viser kyllingerne egnede fødeemner.

træder naturens afhjælpningsmekanisme straks i aktivitet. Det giver sig udslag i en ritualiseret proces, som vi kan kalde: "Hvem har ormen?" Under høje pippe-lyde løber kyllingen rundt med "ormen" hængende ud af næbbet, og de andre reagerer prompte ved at optage forfølgelsen for om muligt at bemægtige sig byttet, der let kan skifte ejermand en halv snes gange, indtil det er blevet så fortygget og mast, at det kan sønderdeles og ædes, hvorefter freden atter indfinder sig som ved et trylleslag.

Under hele opvæksten føres kyllingerne af hønen, idet deres pippen udløser hendes yngelplejinstinkt, der ikke blot består af fødeskrabning og fødevisning, men også i det, der kaldes "kuring", hvor hun beskytter dem under sine vinger, samt i dristigt forsvar mod evt. fjender.

I denne første tid har kyllingerne ingen plads inden for flokkens hakkeorden, men spæner fornøjede omkring mellem benene på både haner og høner. Hakker voksne dyr efter små kyllinger, lider de af "instinkt-bortfald", og bør straks fjernes fra flokken og aldrig bruges som avlsdyr.

Først ved 10-15 ugers alderen dannes kyllingernes blivende sociale adfærd og rangorden.

Som nævnt er et virkelig godt og nærende startfoder Hirse, evt. i form af en "Undulatblanding". Når alle er godt i gang med den, kan den gradvis erstattes af anden kyllingeføde for til sidst helt at udgå efter 3-4 ugers forløb (Hirse er dyr hønsemad).

Så tidligt som muligt skal kyllingerne "på græs" om dagen, når solen skinner. Først i kort tid, men snart i længere og længere perioder indtil hele dagen, til de om aftenen gennes ind igen.

Dyrk eget foder

Det er også tiden at tænke på næste vi års foder. Grønkål og gulerødder til brug næste vinter skal sås nu, og det er måske en overvejelse værd at pløje den halve græsplæne op og så byg eller havre i stedet. Den grøngødningsværdi, der bor i de vendte og findelte græstørv, er nok til at gøde en kornhøst, og blandes der 10% fodervikke eller foderært i såsæden, vil disse planter, der som alle "ærteblomstrede" er kvælstofsamlende, yderligere sætte skub i foretagendet.

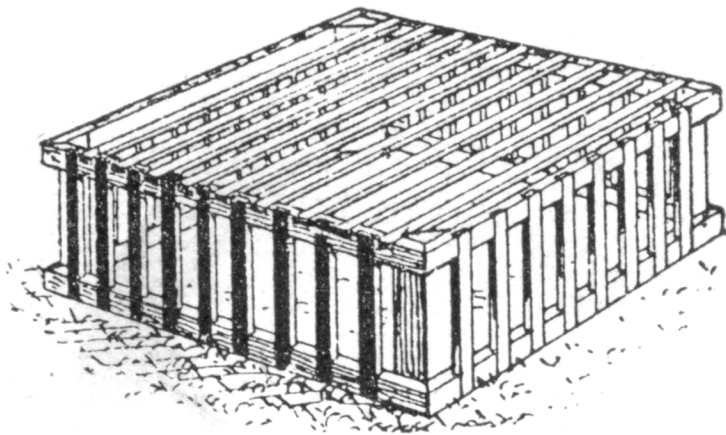
Til høst kan der med håndkraft skæres og bindes 4 neg pr. m2, hvilket vil sige, at på blot 25 m2 (5 x 5) kan der høstes 100 neg, eller et pr. dag al den kolde periode fra slutningen af

november til begyndelsen af marts. Hønsene vil simpelthen elske at "plukke" kerner af et neg, der er ophængt med "hovedet nedad", for til sidst at hale de tomme strå ned og sprede dem over bundlaget, og i den tid, de er beskæftiget med det, plukker de i hvert fald ikke fjer af hinanden eller finder på unoder.

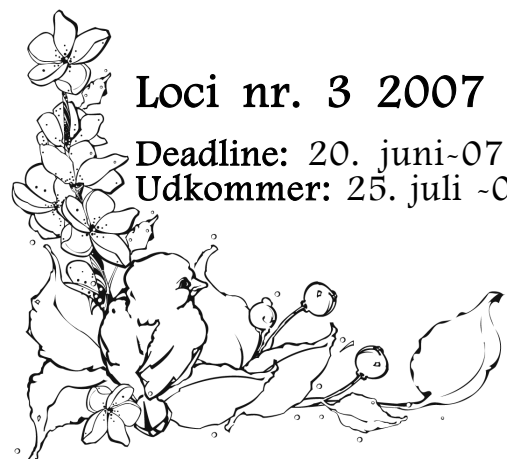
Til en "kornmark" på 25 m2 er 1/2 kg såsæd rigeligt, jævnt fordelt og hakket ned med en rive, og bruger man mere end 1 kg, vil tætheden blive for stor.

Høns og køkkenhave?

Men hvad med problemet: Høns og køkkenhave? Er man ikke nødt al at holde hønsene indespærret hele sommeren? Det er selvfølgelig en mulighed, hvis man vil undgå, at de skraber i de nyanlagte bede. En anden mulighed (og det er den bedste) er at indhegne køkkenhavearealet incl. "kornmarken" og lade hønsene færdes frit i resten af haven.

Særligt foder - som olieholdige frø - kan reserveres til kyllingerne med en overdækning, som tillader kyllinger under en vis størrelse at komme ind til det; men forhindre de voksne i at plyndre godbidderne

Loci nr. 3 2007

Deadline: 20. juni-07

Udkommer: 25. juli -07